

The Role of Reverse Migration in the Economic Development of Villages in Natanz City

Mohammad Hossein Zarei Abyaneh¹ , Mohammad Salmani² , Mojtaba Ghadiri Masoum³ ,
Alireza Darban Astaneh⁴ , Zahra Torkashvand⁵

1. (Corresponding Author) *Department of Human Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran*

Emai: zare.abbyaneh@ut.ac.ir

2. *Department of Human Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran*

Emai: Msalmani@ut.ac.ir

3. *Department of Human Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran*

Emai: mghadiri@ut.ac.ir

4. *Department of Human Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran*

Emai: Astaneali@ut.ac.ir

5. *Department of Human Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran*

Emai: ztorkashvand@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

10 November 2023

Received in revised form:

8 January 2024

Accepted:

9 January 2024

Keywords:

*Economic development,
Factor Analysis,
Natanz city,
Reverse migration,
Rural development.*

ABSTRACT

Creating a business is one of the fields that can bring rural areas out of poverty. The prerequisite for the achievement of this goal is the recognition of privileged and priority centers in the three sectors of agriculture, industry, and services. This research was conducted with the aim of identifying the role of reverse migration in the economic development of villages in Natanz city of Isfahan province. The present research is of applied research type and in terms of descriptive and analytical method. According to Cochran's formula, 381 people were selected from 24 villages. Information was collected through field studies and using a researcher-made questionnaire tool. Cronbach's alpha coefficient and content validity method were used to determine the reliability and validity of the research tool. The data were analyzed using one-sample t-test, t-test and factor analysis in SPSS software environment. 6 dimensions (indices) and 47 variables were identified as the role of reverse migration in the economic development of villages in Natanz city and measured in the framework of a questionnaire. The reliability of the questionnaire was confirmed with Cronbach's alpha coefficient of 0.948. The results of the factor analysis showed that various factors played a role in reverse migration, among them the investment dimension with a value of 3.44 and the explained variance percentage of 42.207 and the income dimension with a value of 1.403 and the explained variance percentage of 3.705 had the most and the least impact, respectively. In total, the dimensions of effective factors in reverse migration have explained 71.682% of the total variance of migration.

Cite this article: Zarei Abyaneh, M. H., Salmani, M., Ghadiri Masoum, M., Darban Astaneh, A., & Torkashvand, Z. (2024). The Role of Reverse Migration in the Economic Development of Villages in Natanz City. *Human Geography Research Quarterly*, 56 (2), 255-269.

<http://doi.org/10.22059/JHGR.2024.367579.1008645>

Extended Abstract

Introduction

The dominant form of migration in developing countries, including Iran, is from the village to the city. However, during the past two decades, another pattern of migration, reverse migration, has occurred in rural areas in such a way that in the findings of the general population and housing census of 2012, the number of reverse migrants is higher than the rural-urban migration. In the whole city of Natanz, due to its location in the center of Isfahan province, the city of Isfahan has access to the markets of Isfahan, Badroud, Khaled Abad, Natanz, and Targhroud. On the other hand, the physical development of Isfahan and its economic and social relations have various characteristics. During the past years, reverse migration flow to urban and rural settlements has taken place in temporary and permanent forms. The general goal is to investigate and analyze the role of reverse migration in the economic development of villages in Natanz. From a practical point of view, the results of such research provide solutions to the country's managers to implement better planning to prevent migration and encourage migrants to return. Reverse migration is when people return to their first place (origin) after a long residence in another place (destination). In other interpretations and definitions, reverse migration is considered a reaction to creating attractiveness in rural areas, which emerges through the establishment of income in activities such as agriculture or animal husbandry, retirement, and sometimes due to the hardships of urban life; a process in which a person or persons, due to various reasons, return to their first place again from the place they have chosen as their new place.

Methodology

This research is descriptive-analytical. The samples were based on Cochran's formula, and to complete the discussion, Krejcie and Morgan's sample size determination table was also used. Information was collected from 381 individuals across 24 villages through field surveys using a researcher-made questionnaire.

Results and discussion

Regarding gender, 84.78% of the sample was male, and 15.22% were female. Also, 94.75% were married, and 5.25% were single. The age group included 3.93% 20-30 years old, 17.85% 31-40 years old, 28.08% 41-50 years old, 27.30% 60-51 years old, 22.83% 61 years old. Out of the total sample, 2.62% are illiterate, 27.82% have a diploma, and 36.49% have a bachelor's degree, master's degree, or higher.

One sample t-test was used to study the factors affecting reverse migration. In order to evaluate the dimensions of the factors affecting the migration from the city to the village, the items were first oriented and it was combined as an average; considering the 5-point Likert scale in the research items, the number 3 was chosen as the theoretical median to evaluate the importance of the dimensions of the factors affecting reverse migration from the society's point of view. This research has been studied at a confidence level of 95%. Given the frequency of variables used for leveling (47 variables in the first step) and the importance of evaluating more important variables and determining the weight and importance of each variable, the factor analysis method was used. In this research, the exploratory factor analysis method was used to summarize data and identify causes. In order to determine the suitability of the collected data for factor analysis, the KMO coefficient and Bartlett's statistic, which were significant at the 1% level, were used, so they were suitable for factor analysis. By benefiting from the factor analysis technique in the principal factor analysis method, 6 factors with eigenvalues greater than 1 were extracted, and the variables for evaluating the dimensions of the factors affecting reverse migration were grouped in these factors based on the factor loading and after orthogonal factor rotation using the Varimax method. The 6 factors explained a total of 71.682% of the total variance related to the variables of factors affecting reverse migration.

In this research, the basic theory is the theory of human capital, which was proposed by Larry Shasta. According to the theory of human capital, the return migration of people is formed in the hope of benefiting from more prosperity in the village. The

result of the research shows that the reverse immigrants have been able to be effective in the economic sector in both capital and idea sectors. In fact, the innovation of this research can be that the economy is based on reverse migration, and if there is a correct plan and vision in the programs and among managers, it can cause the growth and development of villages.

CONCLUSION

Population relocation and migration is a sign of the continuity of human life, which has a history as old as humankind. People who consider the continuity of life, social and economic activities, and the field of effort limited and short for themselves in a geographical place start to migrate. Among the spatial-location features related to rural areas, "lack of welfare and civil services" has played a special role in the appearance of the driver of migration to the city. However, with the development of welfare-civil services and the increase in the income of the agricultural sector and belonging to the original birthplace, the return of immigrants to rural areas is provided. The results of this research are related to the research of Shaojun Chen and Wurong Liu (2020); urban repulsion factors and attraction factors play a role in the migration from the city to the countryside. It is associated with Stockdale's (2014) studies concerning urban repulsions, such as the inability to create jobs in cities and rural attractions, such as age and retirement. It is associated with the studies of Edival (2015) about urban repulsions such as lack of job security and rural attractions such as retirement. It is associated with the studies of Langroudi et al. (2012) in the field of rural attractions, such as obtaining more income, increasing relative welfare, and improving human dignity for migrants returning to rural areas. According to the studies of Afrakhteh et al. (2015), in economic and cultural-ethnic causes, the least impact on reverse migration from the city to the village is associated.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

نقش مهاجرت معکوس در توسعه اقتصادی مطالعه موردی: روستاهای شهرستان نطنز

محمدحسین زارعی ابیانه^۱ ✉، محمد سلمانی^۲، مجتبی قَدیری معصوم^۳، علیرضا دربان آستانه^۴،
زهرا ترکاشوند^۵

۱- نویسنده مسئول، گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: zareei.abyaneh@ut.ac.ir

۲- گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: Msalmani@ut.ac.ir

۳- گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: mghadiri@ut.ac.ir

۴- گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: astaneali@ut.ac.ir

۵- گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: ztorkashvand@ut.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

ایجاد کسب‌وکار یکی از زمینه‌هایی است که قادر است نواحی روستایی را از ناتوانی خارج کند. پیش‌نیاز محقق شدن این مهم، شناخت مراکز دارای امتیاز و اولویت در سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات می‌باشد. این پژوهش با هدف شناسایی نقش مهاجرت معکوس در توسعه اقتصادی روستاهای دهستان‌های شهرستان نطنز از استان اصفهان انجام شد. تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ روش توصیفی و تحلیلی است. نمونه‌ها مطابق با فرمول کوکران به تعداد ۳۸۱ نفر از ۲۴ روستا انتخاب شدند. اطلاعات از طریق مطالعات میدانی و با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری شدند. برای تعیین پایایی و روایی ابزار پژوهش از روش ضریب آلفای کرونباخ و روش اعتبار محتوا استفاده شد. داده‌ها با بهره گرفتن از آزمون T تک نمونه‌ای و T تست و آزمون تحلیل عاملی در محیط نرم‌افزار SPSS انجام شد. ۶ بعد (شاخص) و ۴۷ متغیر به‌عنوان نقش مهاجرت معکوس در توسعه اقتصادی روستاهای شهرستان نطنز شناسایی و در چارچوب پرسشنامه موردسنجش قرار گرفت. اعتماد و اطمینان پرسشنامه با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۴۸ تأیید شد. نتایج تحلیل عاملی نشان داد عوامل مختلفی در مهاجرت معکوس نقش داشته است که از بین آن‌ها بعد سرمایه‌گذاری با مقدار ویژه ۳,۴۴ و درصد واریانس تبیین شده ۴۲,۲۰۷ بالاترین و بعد درآمد با مقدار ویژه ۱,۴۰۳ و درصد واریانس تبیین شده ۳,۷۰۵ کمترین تأثیر را در بین ابعاد داشته است. در مجموع ابعاد مؤثر در مهاجرت معکوس ۷۱,۶۸۲ درصد از مجموع واریانس مهاجرت را توصیف و تبیین کرده است.

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۸/۱۹

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۱۰/۱۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۱۰/۱۹

واژگان کلیدی:

تحلیل عاملی،
توسعه اقتصادی،
توسعه روستایی،
شهرستان نطنز،
مهاجرت معکوس.

استناد: زارعی ابیانه، محمدحسین؛ سلمانی، محمد؛ قَدیری معصوم، مجتبی؛ دربان آستانه، علیرضا و ترکاشوند، زهرا. (۱۴۰۳). نقش مهاجرت معکوس در توسعه اقتصادی مطالعه موردی: روستاهای شهرستان نطنز. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۶ (۲)، ۲۵۵-۲۶۹.

<http://doi.org/10.22059/JHGR.2024.367579.1008645>

مقدمه

شکل مسلط مهاجرت در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران مهاجرت از روستا به شهر است، ولی در طول دو دهه گذشته الگوی دیگری از مهاجرت در نواحی روستایی با عنوان مهاجرت معکوس صورت گرفته است. به گونه‌ای که در یافته‌های سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ تعداد مهاجرین معکوس بالاتر از مهاجرت روستا-شهری است. لذا پژوهش حاضر به مطالعه نقش مهاجرت معکوس در توسعه اقتصادی نواحی روستایی می‌پردازد. منطقه مورد مطالعه شهرستان نطنز است که به سبب خصوصیات طبیعی و مقر و موقعیت عملکردی از شروط خاص و قابل تفکر و اندیشیدن به شکل عام در سطح منطقه و به شکل خاص مرتبط با موضوع پژوهش برخوردار است که عبارت‌اند از:

- از نظر موقعیت استقرار، در بستر کارآمد و تغییرپذیر مادر شهر اصفهان واقع شده است. برای اینکه فاصله نطنز تا اصفهان را طی کنید، دو مسیر پیش روی شماست. مسیر شماره ۱، ۱۳۴ کیلومتر و مسیر شماره ۲، ۱۳۵ کیلومتر مسافت دارد.
- به دلیل نزدیکی به مرکز استان شهر اصفهان قابلیت‌های توسعه صنعتی، توسعه کشاورزی، توسعه گردشگری و توسعه روستاهای خوابگاهی و شهرک‌های خوابگاهی را دارد.

- منطقه مورد مطالعه از نظر ویژگی‌های طبیعی و فعالیت‌های گردشگری به دو ناحیه کوهستانی و دشتی قابل تقسیم بندی است. گسترش خدمات عمومی، توسعه زیرساخت‌ها به خصوص آب، برق و شبکه ارتباطی در ناحیه دشتی از شرایط مناسبی برخوردار است ولی در نواحی کوهستانی میزان تغییرات هنوز کند و آهسته است.

- در کل شهرستان نطنز به دلیل استقرار در فضای مرکزیت استان اصفهان شهر اصفهان، دسترسی به بازار اصفهان، بادرود، خالدآباد، نطنز و طرق رود و از طرف دیگر توسعه کالبدی اصفهان و مناسبات اقتصادی و اجتماعی آن از ویژگی‌های مختلفی برخوردار گردیده و در طول سال‌های گذشته جریان مهاجرت معکوس به سکونت‌گاه‌های شهری و روستایی در شکل‌های موقت و دائمی صورت گرفته است.

- در محدوده پژوهش چهار کانون شهری و تعداد کثیری روستا و مراکز کشاورزی وجود دارد که در چند دهه گذشته تحت تأثیر قابلیت‌های گردشگری و پیشینه تاریخی دچار توسعه ناموزون اقتصادی و اجتماعی شده‌اند.

- مهاجرت معکوس، مسئله‌ای داوطلبانه است که اگر استمرار داشته باشد، تدبیری بسیار اثرگذار برای احیای مجدد روستاها، هویت و کارکرد آن‌ها است. (مؤمنی، ترکشوند، جهانشیری، ۱۴۰۰، ۱۸۳)

با توجه به مشاهدات میدانی از روستاهای شهرستان نطنز بخصوص جامعه آماری این روستاها دارای منابع و پتانسیل و ظرفیت‌های بالقوه‌ای می‌باشند که با داشتن جاذبه‌های طبیعی و آرامش و اقلیم پاک آن برای سکونت بسیار مناسب و مطلوب است مهاجرت معکوس به نشانه انگیزه و محرک توسعه روستاها و علت عمده برای شکوفایی آن‌ها به وسیله بالفعل کردن پتانسیل‌ها عمل می‌کند. در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران جابجایی‌های جمعیتی سریع ضرورت برنامه‌ریزی در راستای مهاجرت معکوس را نمایان می‌سازد.

با توجه به ویژگی‌های فرهنگی و موقعیت خاص شهرستان نطنز که در سال‌های اخیر تعداد قابل توجهی از مهاجرین معکوس را به خود اختصاص داده است ضرورت دارد نقش مهاجرت معکوس در توسعه اقتصادی روستاهای این شهرستان مورد بررسی قرار گیرد. (لازم به ذکر است تاکنون مقاله یا رساله در مورد نقش مهاجرت معکوس در روستاهای نطنز تألیف نشده است).

هدف تحقیق بررسی و تحلیل نقش مهاجرت معکوس در توسعه اقتصادی روستاهای شهرستان نطنز است. از منظر کاربردی نتایج چنین تحقیقاتی راهکارهایی نزد مدیران کشور قرار می‌دهد تا برنامه‌ریزی بهتر برای جلوگیری از مهاجرت و دلگرمی مهاجرین به برگشت عملیاتی کنند.

این پژوهش کوشیده به این سؤالات پاسخ دهد: نقش مهاجرت معکوس در توسعه اقتصادی در منطقه مورد مطالعه چگونه است؟

(قاسمی اردهایی و ثوابی ۱۴۰۱) در مقاله‌ای تحت عنوان "تجزیه و تحلیل اجزا اصلی در بازگشت مهاجران شهری به مکان روستایی" اشاره کرده است برآیندهای تحلیل عاملی نشان داد علت‌های گوناگونی در بازگشت مهاجرین اثر داشته است که از میان آن‌ها علت‌های مشارکت اجتماعی و محرک اقتصادی بر اساس رتبه با مقدار مخصوص ۴/۳۱ و ۳/۷۷ بالاترین اثر را در میان عامل‌های بارگذاری شده به خود تخصیص داده‌اند و عامل عمرانی و زیر بنایی کمترین اثر را داشته است.

مؤمنی، و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با نام: علت‌های اثر گذار بر رشد مهاجرت معکوس در مسکن پیراشهری نجف‌آباد برای آنالیز یافته‌ها از آزمون T تک نمونه‌ای بهره برده‌اند. یافته‌ها نمایانگر این است که عوامل اقتصادی (با اثرپذیری از شغل) عوامل اجتماعی (با اثرپذیری از بازگشت به زادگاه) عوامل فرهنگی (تعلق اهالی بومی از شهید خود) عوامل زیست‌محیطی (تراکم کم جمعیت) عوامل زیرساختی (واقع شدن روستا در مسیر جاده‌های مواصلاتی شهرستان و استان) به ترتیب عوامل اصلی جمعیت پذیر شدن روستاهای پیراشهری دهستان صادقیه است.

افراخته و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان: "پیامدهای فضایی - مکانی مهاجرت معکوس در شهرستان میان‌دوباب" مشخص کردند علت‌های اقتصادی و عمرانی و اجتماعی به ترتیب بیشترین اثر را در میان عامل‌های بارگذاری شده به خود اختصاص داده‌اند و علت فرهنگی - قومی کمترین اثر را در میان علت‌ها داشته است.

مطیعی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهش خود با نام اثر بازگشت مهاجران به نواحی روستایی در ترقی معیشت اهالی روستا نمایان کرد مهاجرت موقت جوانان روستایی با اهمیت‌ترین راهبرد برای اداره زندگی است و بعد از به دست آوردن مهارت و برگشت به روستا، اختلاف زیادی در سرمایه مالی، انسانی، اجتماعی اشخاص اتفاق افتاده است.

نلی مالاک، ژاکلین وهبا (۲۰۲۱) در مقاله‌ای تحت عنوان "رو به بالا یا پایین: تحرک شغلی و مهاجرت بازگشت" نتیجه می‌گیرد مهاجران بازگشتی به دلیل مهارت بالا مشاغل بهتری را به دست آورده‌اند.

سویک، سینگ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای تحت عنوان "مهاجرت کارآفرینی معکوس در چین و هند: نقش دولت بیان می‌کنند در این مقاله ظرفیت چین و هند را برای تشویق مهاجران بازگشتی با تمرکز بر کارآفرینان خارج از کشور که برای راه‌اندازی شرکت‌های جدید در سرزمین خود برمی‌گردند مقایسه می‌کنند. در مقاله شائو جون چن ورونگ لیو (۲۰۲۰) تحت عنوان "مهاجران بازگشته در چین چالش‌ها و چشم‌اندازها - شواهدی از کینگ" نتیجه می‌گیرد، که تصمیم مهاجران برای بازگشت فقط با یک عامل قابل اشاره نیست، این نتیجه تعامل بین عوامل مختلف فشار و کشش است.

بررسی تطبیقی (ویتنام - بین‌المللی) ترن و همکاران (۲۰۱۸) مشخص کردند که اثر وضعیت نهادی محلی بر مکان‌های سکونت مهاجران بازگشتی، به سن آن‌ها و تجربه مهاجرت آن‌ها ارتباط دارد. در عرصه جهانی استارک (۲۰۱۸) در بررسی

1. Nellie Malak, Jacqueline Wehba
2. Civic Singh
3. Shao jun chen wurong liu
4. Tran
5. Stark

تحلیلی - تجربی دوازده علت مشابه مهاجرت بازگشتی را تمیز داد. استوکدال (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان " بررسی الگوهای مهاجرت داخلی ایرلند شمالی به‌ویژه مهاجرت شهر - روستا در ارتباط با مراحل مختلف دوره عمر به این نتیجه می‌رسد که سن در تحرک افراد از شهر به روستا مؤثر است. افراد جوان (که تشکیل زندگی داده‌اند) تمایل بیشتری جهت مهاجرت دارند. دلیل این امر سیاست‌های موفق برنامه‌ریزی روستایی و سنت‌های خانوار کشاورز است.

مبانی نظری

مهاجرت معکوس آفریندی است که بر اساس آن اشخاص پس از یک دوره سکونت طولانی مدت در مکان دیگر (مقصد) به مکان نخست خود بازمی‌گردند (مبدأ) در تفاسیر و تعاریف دیگر، مهاجرت معکوس عکس‌العملی نسبت به ایجاد جذابیت در نواحی روستایی محسوب می‌شود که از راه برقراری درآمد در فعالیت‌هایی نظیر کشاورزی یا دامداری، بازنشستگی و بعضی مواقع منتج از سختی زندگی شهری پدیدار می‌شود. روندی که در آن شخص یا اشخاصی بنا به علل گوناگونی، از مکانی که قبل از این به‌عنوان مکان جدید خود برگزیده‌اند، مجدداً به مکان نخست خود بازگردند. (Okali 55, 2001; Olawoye & Okpara). اساساً بازگشت انتخابی مهاجران پس از یک‌زمان قابل توجه به مکان مبدأ را مهاجرت معکوس می‌نامند (Dustman & Yoram, 2007:3) از مهاجرت معکوس اگرچه تعریف دقیقی ارائه نشده است ولی اصطلاحات گوناگونی مانند مهاجرت پشت سرهم، مهاجرت بازگشت، مهاجرت دوباره، ضد جریان به‌کاربرده می‌شود (Buncrock, 2012:4) هرچند باید اشاره شود که این برگشت اغلب به دلیل علل کشش / جاذبه^۳ در مناطق روستایی، نسبت به علل دافعه‌گر نواحی شهری شکل می‌گیرد (دیانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۲۵) لازم به ذکر است مهاجرت معکوس در ایران نوع دیگری از مهاجرت معکوس در کشورهای پیشرفته است. در کشورهای پیشرفته ساکنان شهرها غالباً از سختی‌های بزرگ‌تر مراکز شهری به جهان قابل اداره تر و سالم‌تر حاشیه کشیده می‌شوند، ولی در کشورهای درحال توسعه غالباً دستیابی به مسکن ارزان‌تر و فرصت‌های شغلی سبب نقل و انتقال جمعیت از شهرها به نواحی روستایی می‌شود. در صورتی که در اکثر مطالعات صورت گرفته در کشور تأمین مسکن و ارزان‌قیمت در روستا و مجاورت به مکان کار و فعالیت به‌عنوان بااهمیت‌ترین دلایل شکل‌گیری مهاجرت‌های معکوس بیان شده است (یعقوبی و زبیدی، ۱۳۹۷، ۲۰۱ به نقل از قاسمی و همکاران).

نظریه‌های مهاجرت^۴

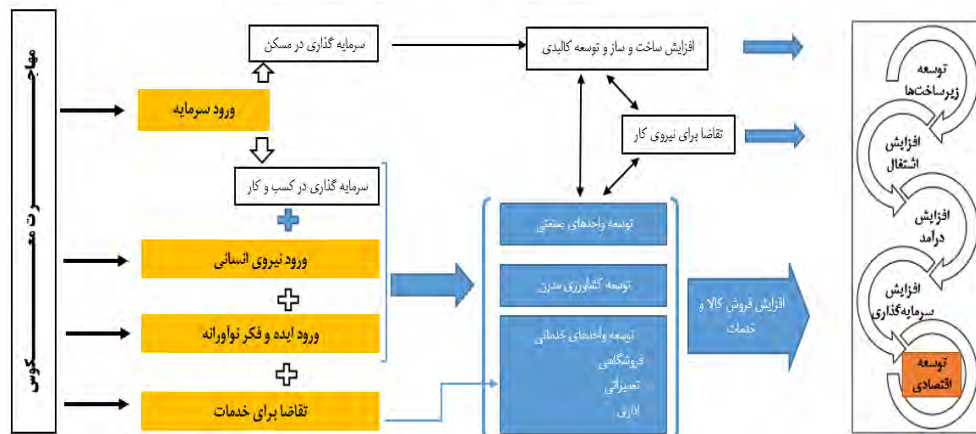
از اواخر قرن نوزدهم، نظریه‌های مختلفی در رشته‌های مختلف علوم اجتماعی پدیدار شده‌اند که هدف همه آن‌ها درک فرآیندهایی است که باعث مهاجرت می‌شود. چنین نظریه‌های مهاجرت اولیه را می‌توان با هم در دو پارادایم اصلی دسته‌بندی کرد، که به دنبال تقسیم کلی‌تر بین نظریه اجتماعی «کارکردگرا»^۵ و «ساختار تاریخی»^۶ است. علیرغم خاستگاه‌های رشته‌ای مختلف، نظریه‌های هر یک از این دو پارادایم اصلی، مفروضات اساسی در مورد ماهیت جامعه و

1. Stockdale
2. Reverse migration
3. Gravity
4. Causes of repulsion
5. Theories of migration
6. functionalist
7. Historical structure

چگونگی مطالعه جامعه دارند. برای مثال، مدل‌های تعادلی نئوکلاسیک (از اقتصاد)، مدل‌های فشار - کشش^۱ و نظریه‌های سیستم‌های مهاجرت (عمدتاً از جغرافیا و جمعیت‌شناسی) و همچنین تفاسیر غالب از نظریه‌های شبکه مهاجر (عمدتاً از جامعه‌شناسی)^۲ همگی می‌توانند در پارادایم کارکردگرایانه قرار گیرند. تئوری اجتماعی^۳ که طبق آن مهاجرت، به‌طور کلی، یک استراتژی بهینه‌سازی افراد یا خانواده‌ها است که محاسبات هزینه - فایده^۴ را انجام می‌دهند (De Haas, 2021: 31). مقاله مهم کاسارینو^۵ در سال ۲۰۰۴ بیانیه کلیدی در مورد تئوری پردازی مهاجرت بازگشت است. اقتصاد نئوکلاسیک^۶ اقتصاد جدید مهاجرت نیروی کار^۷ ساختارگرایی^۸ فراملیت‌گرایی^۹ و نظریه شبکه‌های اجتماعی^{۱۰} همه این مقالات بینش‌های ارزشمندی را به دست می‌دهند (کاسارینو، ۲۰۰۴: ۱۲-۲) در نظریه چرخه حیات^{۱۱} میان توسعه‌یافتگی و تغییر جمعیت رابطه معناداری برقرار است. روستاها پس از عبور از مرحله ایجاد، با افزایش امید به زندگی، رونق اقتصادی و جذب مهاجر و اضافه شدن جمعیت در مرحله رشد دوره نوینی از روند تکاملی آغاز می‌شود؛ از این رو این نظریه به ارائه بهینه چرخه زندگی بر پایه مهاجرت معکوس به قسمتی از زنجیره چرخه حیات برای محل مطلوب سکونت اشاره می‌کند. (مهاجرانی، روستا، ۱۳۹۳، ۱۷۹) هرچند نظریه‌های مربوط به مهاجرت اختلاف‌هایی با یکدیگر دارند، اما در تمام این نظریه‌ها مهاجرت مکانیسمی برای باز توزیع نیروی کار است.

به جهت تبیین و توضیح بهتر موضوع پژوهش، تصویر شماره ۱ چارچوب مفهومی پژوهش^{۱۲} را نشان می‌دهد که با بهره بردن از پژوهش‌های پیشین تهیه و تدوین شده است. بدیهی است این مدل مفهومی^{۱۳} مدل اولیه و مستخرج از پیشینه تحقیق و نتایج مطالعات سایر محققان می‌باشد که به‌صورت جمع‌بندی ارائه شده است و در این مطالعه این مدل مفهومی مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت و صحت این روابط با استفاده از داده‌ها و ارزیابی آن‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت. بررسی پژوهش‌های صورت گرفته در مورد مهاجرت معکوس نمایان می‌سازد به دلیل تا حدی نو بودن موضوع مهاجرت معکوس در ایران، پژوهش‌های کمی در این مورد صورت گرفته است. همچنین با عنایت به اختلافات فرهنگی - مکانی موجود در نواحی گوناگون کشور نمی‌توان یافته‌های پژوهش‌های مرتبط به مهاجرت معکوس در یک ناحیه از کشور را به دیگر نواحی گوناگون تعمیم داد. بر این پایه با عنایت به خصوصیات فرهنگی و موقعیت ویژه شهرستان نطنز که در دو دهه گذشته تعداد قابل توجهی از مهاجران معکوس را در استان اصفهان به خود اختصاص داده است. ضرورت دارد نقش مهاجرت معکوس در توسعه اقتصادی روستاهای شهرستان نطنز مورد مطالعه قرار گیرد. سؤال پژوهش بررسی ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس از شهرها به روستاهای شهرستان نطنز است.

1. Theories of migration systems (mainly from geography and demography)
2. Pressure-tension models
3. Theories of migration systems (mainly from geography and demography)
4. Immigrant network theories (mainly from sociology)
5. Social theory
6. Cost-benefit
7. Casarino
8. Neoclassical economics
9. The new economy of labor migration
- 0 . Structuralism 0
- 1 . Transnationalism 1
- 2 . Theory of social networks 2
- 3 . Life cycle theory 3
- 4 . Conceptual framework of research 4
- 5 . Conceptual Model 5

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی، به لحاظ روش پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق بر پایه آخرین سرشماری کل کشور سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۳۱۹۸ که برای تعیین حجم نمونه از دو روش جدول کرجسی^۱ و مورگان^۲ و نیز فرمول کوکران^۳ ۳۸۱۳ نفر به عنوان نمونه برگزیده شدند. ابزار موردسنجش پرسشنامه محقق ساخته بود. پرسشنامه در قالب طیف پنج‌قسمتی لیکرت^۴ (خیلی کم = ۱ کم = ۲ تا حدودی = ۳ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵) طراحی شد. توزیع پرسشنامه در میان روستاهای موردبررسی از طریق اعمال وزن (سهم) جمعیتی بهره برده شد و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ^۵ ۰٫۹۴۸ است که نشانه سطح زیاد اعتماد پرسشنامه است. اساس بررسی و مطالعه مبتنی بر تکمیل پرسشنامه در ۲۴ روستای نمونه است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون T تک نمونه‌ای^۶، تحلیل عاملی^۷، آزمون تجزیه واریانس یک‌طرفه^۸، آزمون دانکن^۹ و مدل معادلات ساختاری^{۱۰} ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس در نرم‌افزار SPSS و جهت ترسیم نقشه‌ها از نرم‌افزار ARC GIS استفاده شده است. تحلیل عاملی ۴۷ متغیر شناسایی شده اثر گذار بر ابعاد مؤثر بر مهاجرت معکوس را ذیل ۶ مؤلفه شامل ابعاد سرمایه‌گذاری، ارائه ایده، درآمد، تقاضا، اشتغال و توسعه زیرساخت تلخیص نموده که عوامل اول تا ششم در مجموع ۷۱٫۶۸۲ درصد از مجموع واریانس مهاجرت را بیان کرده است.

محدوده مورد مطالعه

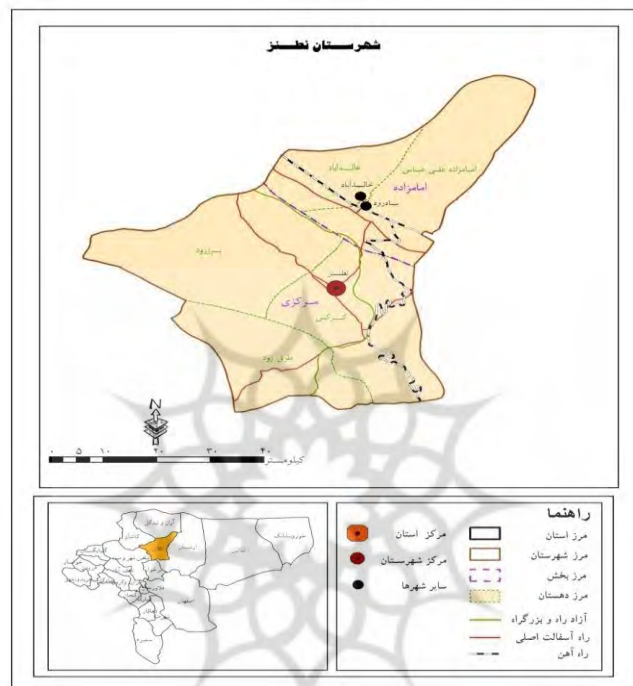
مطابق تقسیمات کشوری در سال ۱۳۹۵ (جدول ۱) شهرستان نطنز دارای دو بخش (امامزاده، مرکزی)، چهار شهر (بادرود، خالدآباد، نطنز و طرق رود)، پنج دهستان (امامزاده آقا علی عباس، خالدآباد، برزورد، طرق رود و کرکس) و ۸۴ آبادی است که ۵۹ آبادی دارای سکنه و ۲۵ آبادی خالی از سکنه است.

1. Karajsi table method
2. Morgan method
3. Cochran formula
4. Likert
5. Cronbach's alpha
6. Sample t-tech test
7. Factor Analysis
8. One-way analysis of variance test
9. Duncan's test
- 0 . Structural Equation Modeling 0

جدول ۱. مشخصات عمومی شهرستان نطنز بر اساس تقسیمات کشوری سال ۱۳۹۵

شرح	شهرستان	استان	سهم شهرستان از استان
مساحت (کیلومترمربع)	۳۴۱۸	۱۰۷۰۱۹	۳/۱۹
بخش	۲	۵۰	۴/۰
شهر	۴	۱۰۷	۳/۷
دهستان	۵	۱۲۷	۳/۹
کل آبادی	۸۴	۳۵۱۴	۲/۴
آبادی خالی از سکنه	۲۵	۱۷۰۳	۱/۵

منبع: سالنامه آماری

شکل ۲. نقشه تقسیمات سیاسی شهرستان نطنز

یافته‌ها

از کل نمونه مورد بررسی به لحاظ جنسیت، ۸۴،۷۸ درصد مرد و ۱۵،۲۲ زن بوده‌اند. ۹۴،۷۵ درصد متأهل، ۵،۲۵ درصد مجرد ذکر کرده‌اند. رده سنی: ۳،۹۳ درصد ۳۰-۲۰ ساله، ۱۷،۸۵ درصد ۴۰-۳۱ ساله، ۲۸،۰۸ درصد ۵۰-۴۱ ساله، ۲۷،۳۰ درصد ۵۱-۶۰ ساله، ۲۲،۸۳ درصد ۶۱ سال بوده است. از کل نمونه ۲،۶۲ درصد بی‌سواد، ۲۷،۸۲ درصد دیپلم، ۳۶،۴۹ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی در مقطع لیسانس و کارشناسی ارشد و بالاتر هستند که در جدول ۲ درج شده است.

مجموع ابعاد مؤثر بر مهاجرت معکوس

با عنایت به فراوانی متغیرهای به کار گرفته شده برای سطح‌بندی (۴۷ متغیر در گام اول) و اهمیت ارزیابی متغیرهای با اهمیت‌تر و همچنین تعیین وزن و میزان با اهمیت بودن هر کدام از متغیرها، از روش تحلیل عاملی بهره برده شد. در شرایط فقدان فرضیه‌ای در مورد علت‌ها و ویژگی‌ها، از تحلیل اکتشافی و در شرایط مشخص بودن علت‌ها و ویژگی‌ها، از تحلیل

تأییدی استفاده می‌شود. در این پژوهش از روش تحلیل عامل اکتشافی با رویکرد تلخیص داده‌ها و تشخیص علت‌ها استفاده شد. در این قسمت از پژوهش برای نیل به وضعیت ارزیابی میزان اهمیت ابعاد ارزیابی میزان اهمیت ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس از دیدگاه جامعه آماری از آزمون تی تک نمونه‌ای بهره برده شد. برای ارزیابی عوامل مؤثر بر مهاجرت از شهر به روستا در ابعاد مورد مطالعه و نیز شاخص ابتدا گویه هم‌جهت سازی شد و به صورت میانگینی ترکیب گردید با عنایت به طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت در گویه‌های تحقیق، عدد ۳ به نشانه میانه نظری برای ارزیابی میزان اهمیت ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس از دیدگاه جامعه برگزیده شد. این پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ مطالعه شده است. خلاصه نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای ارزیابی میزان اهمیت ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس از دیدگاه جامعه آماری بر اساس میانگین در جدول ۲ درج شده است.

شناسایی عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس

جدول ۳ مقدار KMO، مقدار آماره بارتلت^۲، درجه آزادی^۳ و Sig آزمون بارتلت^۴ را نشان می‌دهد. چون مقدار شاخص KMO برابر با ۰,۹۴۸ است، تعداد نمونه برای تحلیل عاملی و تحلیل مسیر^۵ کافی است. نیز مقدار Sig آزمون بارتلت، کمتر از ۵ درصد است که بیانگر ارتباط معناداری میان متغیرها وجود دارد و تحلیل عاملی جهت ارزیابی مدل ساختاری مناسب است.

جدول ۳. شاخص KMO و آزمون بارتلت، برای مطالعه کفایت نمونه

مقدار KMO	آماره آزمون بارتلت	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۰/۹۴	۶۱۴/۱۵۳۹۸	۱۰۸۱	۰/۰۰۰

تحلیل عاملی اکتشافی ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس

به منظور تعیین تحلیل عاملی ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس از شهر به روستا از تحلیل عاملی اکتشافی^۶ با رویکرد تلخیص داده‌ها^۷ بهره برده شد. به جهت تعیین مطلوب بودن داده‌های جمع‌آوری شده برای تحلیل عاملی از ضریب KMO و آماره بارتلت سود برده شد. کایزر^۸ در سال ۱۹۷۴ بیان می‌کند KMO بیشتر از ۰,۵ قابل پذیرش است. به شکل جزئی‌تر ارزش‌های میان ۰/۵ تا ۰/۷ در حد متوسط، ارزش‌های میان ۰/۷ تا ۰/۸ خوب، ارزش‌های میان ۰/۸ تا ۰/۹ بسیار خوب و بیشتر از ۰/۹ عالی هستند. در این قسمت اندازه ضریب KMO برابر با ۰/۹۴۸ کسب شده است که نمایانگر مطلوب بودن همبستگی‌های موجود در میان داده‌ها جهت تحلیل عاملی است. از طرف دیگر برای اطمینان از مطلوب بودن داده‌ها جهت تحلیل عاملی از آزمون بارتلت نیز بهره برده شد؛ که در سطح ۱٪ معنی‌دار بود، بنابراین جهت تحلیل عاملی مناسب بودند. با سود بردن از تکنیک تحلیل عاملی به شیوه تحلیل عوامل اصلی، ۶ عامل با مقادیر ویژه بیشتر از ۱ استخراج شدند و متغیرهای ارزیابی ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس بر اساس بار عاملی^۹ و بعد از چرخش عاملی متعامد^{۱۰} به روش

1. Exploratory factor analysis method
2. The value of Bartlett's statistic
3. Degrees of freedom
4. Bartlett's test
5. Path analysis
6. Exploratory factor analysis
7. Data summarization approach
8. Kaiser
9. factor load
- 0 . Orthogonal factor rotation 0

واریماکس^۱؛ در این عوامل گروه‌بندی شدند. عامل‌های ۶ گانه در کل ۷۱٫۶۸۲ درصد از کل واریانس مربوط به متغیرهای عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس را تبیین کردند. بر اساس گویه‌های مرتبط به هر عامل، نام‌گذاری عامل‌ها به شکل جدول شماره ۴ انجام گرفت.

جدول ۴. میزان اشتراک متغیرها به تفکیک هر عامل پس از چرخش در عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس شهری-روستایی

عامل	متغیرهای بارشده در هر عامل	میزان اشتراک	شماره عامل/نام عامل/مقدار ویژه/درصد واریانس تبیین شده
سرمایه‌گذاری	خرید زمین مسکونی	۰/۸۰۴	عامل اول: سرمایه‌گذاری مقدار ویژه: ۳/۴۴۴ درصد واریانس تبیین شده: ۴۲/۲۰۷
	خرید زمین کشاورزی	۰/۸۰۵	
	خرید باغ	۰/۶۰۰	
	ساخت‌وساز مسکونی	۰/۵۹۷	
	ساخت هتل	۰/۷۸۹	
	ساخت اقامتگاه بوم گردی	۰/۶۷۰	
	خدمات (مغازه)	۰/۷۳۷	
	احداث کارگاه فنی	۰/۷۲۵	
	تولید کشاورزی	۰/۷۰۵	
	تولید صنعتی و معدنی	۰/۷۶۸	
اشتغال	صنایع دستی	۰/۷۰۱	عامل دوم: اشتغال مقدار ویژه: ۲/۸۰۴ درصد واریانس تبیین شده: ۷/۳۲۷
	مشارکت در پروژه‌های توسعه روستا	۰/۷۱۶	
	اشتغال برای خودم	۰/۶۶۹	
	اشتغال برای خانواده	۰/۶۶۹	
	اشتغال برای اهالی روستا	۰/۵۸۶	
	ارائه ایده در ساخت‌وساز جدید مسکن در روستا	۰/۷۲۸	
	ارائه ایده نوآورانه در ساخت‌وسازهای جدید سایر ابنیه‌ها در روستا	۰/۷۳۴	
	ارائه ایده نوآورانه در کسب‌وکار جدید در روستا	۰/۷۱۵	
	مشارکت در جلسات عمومی	۰/۶۸۹	
	مشورت با سازمان‌ها و نهادهای مستقر در روستا	۰/۷۱۱	
تقاضا	خرید مایحتاج روزانه از روستا	۰/۶۹۳	عامل چهارم: تقاضا مقدار ویژه: ۱/۷۴۱ درصد واریانس تبیین شده: ۴/۵۰۰
	خرید محصولات کشاورزی روستا	۰/۷۶۴	
	خرید محصولات لبنی روستا	۰/۷۲۰	
	استفاده از مصالح بومی در ساخت‌وساز	۰/۷۴۹	
	استفاده از خدمات فنی و تعمیراتی در صورت وجود	۰/۶۴۰	
	استفاده از سرویس حمل‌ونقل روستا در صورت وجود	۰/۶۹۸	
	بهبود وضعیت درآمدی من	۰/۷۹۳	
	بهبود وضعیت درآمدی خانواده	۰/۷۱۵	
	بهبود وضعیت درآمدی اهالی روستا	۰/۶۸۵	
	افزایش تنوع درآمدی	۰/۷۸۴	
درآمد	بهبود پس‌انداز برای خودم و خانواده	۰/۷۲۷	درصد واریانس تبیین شده: ۳/۷۰۵
	بهبود پس‌انداز برای اهالی	۰/۷۲۷	
	بهبود و توسعه راه‌های ارتباطی	۰/۶۷۴	

¹ Varimax method

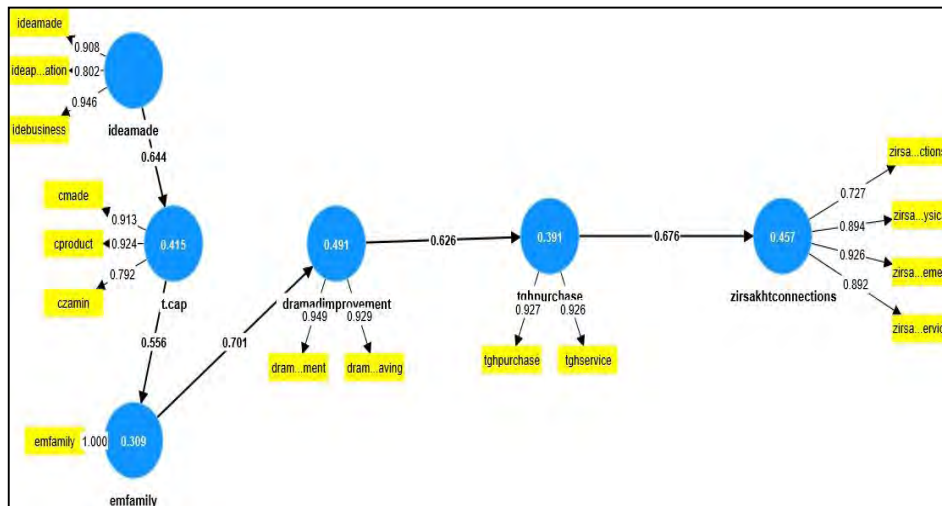
	.۶۳۷	بهبود دسترسی به تلفن ثابت	
	.۵۸۳	بهبود دسترسی به خدمات تلفن همراه	
	.۸۲۰	بهبود کیفیت آموزشی	
	.۸۱۶	بهبود دسترسی به برق	
	.۶۹۰	بهبود دسترسی به گاز	
	.۷۱۶	توسعه فضای سبز	
	.۵۹۲	خدمات آموزش رسمی	
عامل ششم: زیرساخت	.۷۵۰	مدیریت پسماند و زباله	
	.۷۶۸	توسعه خدمات فروشگاه‌ها	
مقدار ویژه: ۱/۱۷۷	.۷۴۵	توسعه واحدهای تعمیراتی	زیرساخت
درصد واریانس تبیین شده: ۳/۹۸۶	.۸۲۸	بهبود تعریض معابر	
	.۷۵۱	افزایش جدول‌گذاری و جمع‌آوری آب‌های سطحی	
	.۸۱۶	افزایش آسفالت معابر	
	.۷۸۲	ایجاد و بهبود فضاهای ورزشی	
	.۶۵۱	ایجاد و بهبود فضاهای بازی کودکان	

ارزیابی وضعیت ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس

به دلیل مطالعه ابعاد عوامل اثرگذار بر مهاجرت معکوس از آزمون One sample t test بهره گرفته شد. برای ارزیابی ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت از شهر به روستا ابتدا گویه‌ها هم‌جهت سازی شد و به صورت میانگینی ترکیب گردید با عنایت به طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت در گویه‌های تحقیق، عدد ۳ به نشانه میانه نظری برای ارزیابی میزان اهمیت ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس از دیدگاه جامعه برگزیده شد. این پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ مطالعه شده است. خلاصه نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای ارزیابی میزان اهمیت ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس از دیدگاه جامعه آماری بر اساس میانگین در جدول ۵ درج شده است.

جدول ۵. ارزیابی عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس در مناطق روستایی شهرستان نطنز با استفاده از آزمون تی تست Test value = 3.05

عوامل	میانگین	t مقدار آمار	درجه آزادی	sig	اختلاف از میانگین
کل سرمایه‌گذاری	۳/۴۹۶۱	۸/۸۸۲	۳۸۰	۰/۰۰۰	۰/۴۴۶۱
کل اشتغال	۲/۹۲۷۴	-۲/۵۷۴	۳۸۰	۰/۰۱۰	-۰/۱۲۲۶
کل ارائه ایده	۳/۲۸۷۷	۴/۷۲۵	۳۸۰	۰/۰۰۰	۰/۲۳۷۷
کل تقاضا	۳/۱۴۰۹	۱/۸۵۱	۳۸۰	۰/۰۶۵	۰/۰۹۰۹
کل درآمد	۲/۸۶۴۶	-۳/۹۶۹	۳۸۰	۰/۰۰۰	-۰/۱۸۵۴
کل زیرساخت‌ها	۳/۲۰۵۵	۳/۵۲۶	۳۸۰	۰/۰۰۰	۰/۱۵۵۵
کل	۳/۱۵۳۷	۲/۶۱۰	۳۸۰	۰/۹۰۰	۰/۱۰۳۷

شکل ۳. مدل معادلات ساختاری مورد بررسی در تحلیل عاملی

تحلیل معادلات ساختاری عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس

در جدول ۶ و شکل ۳ ضرایب مسیر درج شده است. نتایج ضریب مسیر ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس نشان دهنده تأثیر ۶۲ درصدی بهبود درآمد بر روی خرید تقاضا و تأثیر ۷۰ درصدی اشتغال خانوادگی بر روی بهبود درآمد و تأثیر ۶۴ درصدی ساخت ایده بر روی سرمایه‌گذاری و تأثیر ۶۷ درصدی خرید تقاضا بر روی زیرساخت ارتباطی و تأثیر ۵۵ درصدی سرمایه‌گذاری بر روی اشتغال خانوادگی است.

جدول ۶. ضرایب مسیر مدل معادلات ساختاری ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس

۰/۶۲۶	بهبود درآمد -> خرید تقاضا
۰/۷۰۱	اشتغال خانوادگی -> بهبود درآمد
۰/۶۴۴	ساخت ایده -> کل سرمایه‌گذاری
۰/۶۷۶	خرید تقاضا -> زیرساخت ارتباطی
۰/۵۵۶	کل سرمایه‌گذاری -> اشتغال خانوادگی

جدول ۷. نتایج روایی، پایایی و برازش کلی

متغیرها	آلفای کرونباخ	ترکیب روایی (rho_a)	(rho_c) ترکیب روایی	میانگین واریانس استخراجی (AVE)
بهبود درآمد	۰/۸۶۷	۰/۸۸۴	۰/۹۳۷	۰/۸۸۲
ساخت ایده	۰/۸۶۴	۰/۸۸۸	۰/۹۱۷	۰/۷۸۸
خرید تقاضا	۰/۸۳۵	۰/۸۳۵	۰/۹۲۴	۰/۸۵۸
زیرساخت ارتباطی	۰/۸۸۵	۰/۹۰۹	۰/۹۲۱	۰/۷۴۵
کل سرمایه‌گذاری	۰/۸۸۵	۰/۸۶۶	۰/۹۱	۰/۷۷۲

نتایج تحلیل عاملی ابعاد عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس در دهستان‌های شهرستان نطنز (شکل ۳ و جدول ۷) نشان دهنده آن است که بارهای عاملی در تمام موارد در سطح معنادار است. به بیان دیگر عوامل مؤثر بر مهاجرت معکوس تأثیر داشته‌اند. ضریب پایایی ترکیبی برای تمامی سازه‌ها بیشتر از ۰/۷ است. AVE برای همه سازه‌ها بالاتر از ۰/۶ است در نتیجه روایی

همگرایی تأیید می‌شود به این معنا که یک متغیر می‌تواند به‌طور میانگین بیش از نیمی از پراکندگی سنج‌های خود را تبیین کند.

بحث

در این پژوهش نظریه پایه نظریه سرمایه انسانی می‌باشد که توسط لاری شاستاد مطرح شد. در نظریه سرمایه انسانی شاستاد اعتقاد دارد مهاجرت از نگاه کلان اقتصادی اقدامی در مقیاس کوچک اقتصادی را به همراه می‌آورد و انسان مهاجر به‌مثابه علت این پدیده اقدام خود را در چارچوب اصل فایده - هزینه ارزشیابی می‌کند و در این قسمت همه هزینه‌های قابل لمس و غیرقابل لمس را محاسبه می‌کند و در شرایطی که فایده‌ای بالاتر از هزینه‌ها ملاحظه شود، اقدام به مهاجرت می‌کند (زنجانی، ۱۳۸۰: ۱۲۱-۱۲۲)؛ بنابراین مهاجرت برگشتی نزد انسان‌ها مطابق تئوری سرمایه انسانی به امید بهره‌مندی از رفاه بیشتر در روستا شکل می‌گیرد.

حاصل پژوهش نشان‌دهنده این است که مهاجران معکوس در دو بخش سرمایه و ایده توانسته‌اند در بخش اقتصادی مؤثر واقع شوند. در واقع نوآوری این پژوهش می‌تواند این باشد که اقتصاد بر محور مهاجرت معکوس قرار دارد و اگر برنامه و بینش درستی در برنامه‌ها و نزد مدیران درباره آن وجود داشته باشد می‌تواند موجب رشد و توسعه روستاها شود.

نتیجه‌گیری

نقل مکان جمعیت و مهاجرت نشانه استمرار زندگی بشر است. که سابقه‌ای به قدمت بشر دارد اشخاصی که در یک مکان جغرافیایی استمرار زیست و فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی و زمینه سعی و تلاش را برای خود تحدید شده و کوتاه می‌دانند مبادرت به مهاجرت می‌کنند.

از بین خصوصیات مکانی - فضایی در ارتباط با نواحی روستایی " کمبود خدمات رفاهی و عمرانی " در نمایان شدن محرک مهاجرت به شهر نقش ویژه داشته است. ولی با ترقی خدمات رفاهی - عمرانی، افزایش درآمد بخش کشاورزی و تعلق به زادگاه اصلی زمینه برگشت مهاجران به نواحی روستایی مهیا می‌شود.

ساخت جاده‌های آسفالت، اختصاص وام‌های بهسازی و نوسازی و مقاومسازی مسکن روستایی، به کار بستن طرح‌های هادی از اثرگذارترین دلایل در بازگشت به روستاها است.

با توجه به شاخص‌های تحقیق می‌توان بیان کرد با ظهور تحولات مثبت در شهرستان نطنز در آینده ناظر تسلط بیشتر مهاجرت معکوس بر سنتی خواهیم بود با توجه به جذابیت روستاهای شهرستان نطنز به‌خصوص روستاهایی که دارای مزایایی چون سهولت دسترسی به شهر، مجاورت با شهر، استقرار در نزدیکی کانون‌های گردشگری، ظهور موجی بزرگ از مهاجرت به این مناطق دور از دسترس نخواهد بود.

نتایج این پژوهش با پژوهش شائو جون چن ورونگ لیو^۳ (۲۰۲۰) عوامل دافعه شهری و عوامل جاذبه شهری به‌طور توأمان در مهاجرت از شهر به روستا نقش دارند همراه است. با مطالعات استوکدالی^۴ (۲۰۱۴) در رابطه با دافعه‌های شهری نظیر ناتوانی در ایجاد شغل در شهرها و جاذبه‌های روستایی نظیر سن و بازنشستگی همراه است. با مطالعات ادیوال^۵ (۲۰۱۵)

1. macroeconomic
2. Spatial- lokation
3. Shao jun chen wurong liu
4. Stockdale
5. Edival

(در ارتباط با دافعه‌های شهری مانند بالا بودن هزینه‌های زندگی، عدم امنیت شغلی و جاذبه‌های روستایی مانند بازنشستگی همراه است. با مطالعات مطیعی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۰) در زمینه جاذبه‌های روستایی نظیر به دست آوردن درآمد بیشتر، افزایش رفاه نسبی، کم شدن آسیب‌پذیری، بهتر شدن منزلت انسانی برای مهاجران بازگشتی به مناطق روستایی ذکر کرده‌اند همراه است. با مطالعات قاسمی و همکاران (۱۳۹۳) در رابطه با مهاجرت بازگشتی از نگاه مهاجران از نظر اقتصادی "نیاز شغلی" از نظر طبیعی "آب‌وهوای مناسب" از نظر اجتماعی "بهره‌مندی روستا از فعالیت‌ها و ابزارها و توانایی‌ها" است همراه است. با مطالعات افراخته و همکاران (۱۳۹۵) در زمینه علت‌های اقتصادی، عمرانی، اجتماعی و فرهنگی - قومی کمترین اثر گذار در مهاجرت معکوس از شهر به روستا همراه است. در رابطه با سن و بازنشستگی با مطالعات آنا مرادنژاد (۱۳۹۰) یافته‌های تحقیق او نشان می‌دهد ۳۴/۴ درصد مهاجران به خاطر آرامش روستا و بازنشستگی مهاجرت کرده‌اند همراه است. در رابطه با تعلق بومی (زادگاه) با مطالعات قاسمی اردهایی و ثوابی (۱۴۰۱) عبداللهی و همکاران (۱۳۹۲) (افراخته و همکاران (۱۳۹۵) (منافی آذر و همکاران (۱۳۹۳) بابایی و جمعه پور (۱۳۹۵) همراه است. در رابطه با سرمایه‌گذاری با مطالعات رضوانی و همکاران (۱۳۸۷) در زمینه پول‌های ارسالی مهاجرین در روستاها و نقش همیش در رشد و توسعه به‌خصوص اشتغال‌زایی و توسعه و عمران روستاها همراه است.

حامی مالی

این اثر حامی مالی ندارد.

سهام نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، به ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- افراخته، حسن؛ منافی آذر، رضا و والایی، محمد. (۱۳۹۵). اثرات مکانی- فضایی مهاجرت بازگشتی در شهرستان میان‌دوآب. *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۱ (۱۳)، ۹۸-۸۳. <https://doi.org/10.22067/jrrp.v5i1.43612>
- دیانی، لیلا؛ طاهرخانی، مهدی و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا. (۱۳۸۷). زمینه‌یابی اسکان مجدد مهاجران روستایی، مطالعه موردی مهاجران زیر پوشش کمیته امداد امام خمینی شهرستان پاکدشت. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۱ (۲) ۱۴۲-۱۱۹
- یعقوبی، جعفر و زبیدی، طاهره. (۱۳۹۷). بررسی انگیزه‌های مهاجرت معکوس و پیامدهای آن در روستاهای شهرستان ایجرود - استان زنجان. *پژوهش‌های روستایی* ۹ (۲)، ۲۰۸-۱۹۶. <https://doi.org/10.22059/jrur.2018.229925.1118>
- میرفلاح نصیری، نعمت‌اله؛ دل‌عظیمی، فریده و صباغی، شهلا. (۱۳۹۵). آیا مهاجرت معکوس در کشور در حال تحقق است. *مجله آمار*، ۴ (۴)، ۱-۱۲.

مؤمنی، احمد؛ ترکاشوند، زهرا و جهانگیری، ماندانا. (۱۴۰۰). تحلیل عوامل اثرگذار در رشد مهاجرت معکوس به سکونتگاه‌های پیراشهری نجف‌آباد. *مجله توسعه فضاهای پیراشهری*، ۳ (۱)، ۱۹۸-۱۸۳. <https://dori.net/dor/20.1001.1.26764164.1400.3.1.11.5>

مهاجرانی، علی اصغر و روستا، زهرا. (۱۳۹۳). بررسی مهاجرت معکوس و تأثیر آن بر توسعه اقتصادی، اجتماعی و تغییرات فرهنگی و سیاسی در روستاهای شهرستان‌های تنکابن و رامسر واقع در استان مازندران ۱۳۹۰. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۴ (۱۳)، ۱۶۷-۱۹۴.

مطیعی لنگرودی، سیدحسین؛ قدیری معصوم، مجتبی و صحنه، بهمن. (۱۳۹۰). تأثیر بازگشت مهاجران به روستاها در بهبود معیشت ساکنان (مطالعه موردی: شهرستان آق قلا). *مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴ (۴۳)، ۸۳-۶۷

قاسمی اردهایی، علی و ثوابی، حمیده. (۱۳۹۷). انگیزه‌ها و اثرات مهاجرت برگشتی در تحولات و توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها مورد مطالعه. *فصلنامه فضای جغرافیایی*، ۶۷ (۱۹)، ۲۱۵-۱۹۹.

References

- Adda, J., Dustmann, C., & Mestres, J. (2006). A Dynamic Model of Return Migration. university college London and IFS.
- Afrakhteh, H., ManafiAzar, R., & Valaei, M. (2017). the spatial-local effects of return migration in Miyandoab County. *Research and Rural planning*, 5 (1), 83-98. <https://doi.org/10.22067/jrnp.v5i1.43612> [In Persian].
- Alien, S. & Gemma, C. (2012). a life course perspective on urban – rural migration: the importance of the local context population. *space and place 1* (20), 83-98. <https://doi.org/10.1002/psp.1758>
- Bunker, F. (2012). *The sociology of return migration: A bibliographic essay* (20). Springer Science & Business Media. DOI:10.1007/978-94-011-8009-2
- Cassarino, J. (2004). Theorizing Return Migration: The Conceptual Approach to Return Migrants Revisited. *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*, 6(2), 253-279.
- Dayanni, L., TaherKhani, M., & Roknadin Eftekhari, A.R. (2010). Feasibility study of the resettlement of rural migrants: A case study of Migrants covered by Imam Khomeini Relief Committee in Pakdasht county of Iran *Journal development and village*. 11(2), 119-142. [In Persian].
- De Haas, H. (2021). A theory of migration: the aspirations capabilities framework *Comparative Migration Studies*, (8) 9, 1-35. <https://org/10.1186/s40878-020-00210-4>
- Dustman, C., & Yoram, W. (2007). Return Migration: Theory and Empirical Evidence from the UK (45) 2, 236-256. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8543.2007.00613.x>
- Kunuroglu, F., van de Vijver, F., & Yagmur, K. (2016). Return Migration. *journal Psychology and Culture*, 8(2), 1-12. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1143>
- Lee, S. (1996). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Mallakha, N., & Wahba J. (2016). Upward or Downward: Occupational Mobility and Return Migration world development, 137. <http://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105203>
- Mirfalah Nasiri, N., Del Azimi, F., & Sabbaghi, Sh. (2015). Is reverse migration happening in the country?. *Bimonthly Analytical Research Journal of Statistics*, 4, 14-20. [In Persian].
- Mohajerani, A. A., & Rusta, Z. (2015). An evaluation of the economic, social, cultural, and political impact of reverse migration on villages of Tonekabon and Ramsar in Mazandaran Province (2015-2016). *Journal of Urban Sociological Studies*, 13(5), 167-194. [In Persian].
- Momeni, A., Jahanshiri, M., & Turkashund, Z. (2021). Analysis of effective factors in the growth of reverse migration to suburban settlements of Najafabad. *Journal of Development of Peri-urban Spaces*, 1(3) 183-198. <https://dori.net/dor/20.1001.1.26764164.1400.3.1.11.5> [In Persian]
- Nzima, D. Duma. V., & Moyo. P (2016), Theorizing migration-development interactions: towards an integrated approach approach. *Migration and Development*, 6(2) 305-318 <http://dx.doi.org/10.1080/21632324.2016.1147897>
- Okali, D., Okpara, E. & Olawoye, J. (2001). The Case of Aba and its Region, Southeastern Nigeria, Working Paper Series on Rural-Urban Interactions and Livelihood Strategies,

- Working Paper 4, Human Settlements Programmed IIED, 3 End Sleigh Street, London, WC1H 0DD.
- Stark, O. (2018). Behavior in reverse: Reasons for return migration. *Behavioural Public Policy*, 1-22
- Tran, N. T. M., Cameron, M. P., & Poot, J. (2019). Local Institutional Quality and Return Migration: Evidence from Viet Nam. *International Migration* (57)4,75-90. doi: 10.1111/imig.12451
- Wahba, J. (2021). Who benefits from return migration to developing countries?. *IZA World of Labor* 123(2) 1-10. <https://doi.org/10.15185/izawol.123.v2>
- Yaghoubi, J. & Zobeidi, T. (2018). Assessing Reverse Migration's Motivations and Consequences in Ijroud City, Zanzan Province. *Journal of Rural Research*, 9(2),196-209. <https://doi.org/10.22059/jrur.2018.229925.1118> [In Persian].
- Zweig, D., Tsai Kellee S. & Singh, A., (2021) Reverse entrepreneurial migration in China and India: The role of the state. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105192>

